

Bağımsızlık Sonrası Kırgızistan'dan Göç ve Göçmen Sorunları

Aziza ERGESHKYZY

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Sosyolojisi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi; aziza1211@mail.ru

Özet

Tarih boyunca dünyanın her yerinde savaşlar, kıtlık, işsizlik, yoksulluk gibi nedenlerle insanlar başka şehirler ya da ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle bu siyasal yapı içinde yer alan Kırgızistan, hem siyasal hem de sosyo-ekonomik sorunlar zincirinin ortasında yer aldı. 70 yıldır her şeyin eşit olduğu kabul edilen komünist sistemde yaşayan halk, yeni dönemde büyük belirsizlik ve çaresizlik içinde hayatlarını sürdürme mücadelesi vermeye başladı. Kırgızistan'da komşu veya uzak ülkeler hakkında az çok bilgi sahibi olup oralarda yaşayabileceği umudu taşıyan insanlar, bu yerlere göç ettiler. Başlangıçta para kazanıp dönme umuduyla gidenlerden önemli bir kısmı buldukları ülkelerde kalıcı olarak yaşayabilme yollarını aramaya yöneldiler. Rusya, Kazakistan, Güney Kore ve Türkiye gibi başka ülkelere gerçekleşen göçlerle birlikte ortaya pek çok sorun çıkmıştır. Çünkü göç olayı sadece eşyalarını toplayıp gitmekten ibaret bir durum değildir. Ardında ailesini, çocuklarını, ana babasını, yakınlarını bırakıp gitmekten de kaynaklanan birçok sorunu içinde barındırmaktadır. Hatta insanlara gitmek mi yoksa kalmak mı daha zor ikilemini yaşatmaktadır. Yine gittikleri yerlerde yüz yüze geldikleri farklı kültür ve yaşam şartları, bu yerlerde yaşayan çocukların zamanla ortaya çıkan yeni kimlik arayışlarına ilişkin pek çok bilgi ve veri akademik şartlarda değerlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Yoksulluk-İşsizlik, Parçalanmış Aile, Yeni Kimlik.

After Kyrgyzstan's Independence, Migration from Here and Migrants' Issues

Abstract

Throughout history, people have been forced to migrate to other cities or countries for reasons such as wars, famine, unemployment and poverty all over the world. Kyrgyzstan, situated within the political structure of the collapse of the Soviet Union, was at the center of both political and socio-economic problems. For 70 years, the people living in the communist system, where everything is considered to be equal, began to struggle to maintain their lives in great uncertainty and helplessness in the new period. People in Kyrgyzstan who have little knowledge of neighboring or distant countries and who have the hope that they can live there migrate to these places. At the beginning, a significant portion of those who hoped to earn money returned to seek ways to live permanently in the countries they were in.

Has increased so much trouble occurs with migration taking place in other countries such as Russia, Kazakhstan and Turkey. Because immigration is not just a matter of collecting the goods and going away. Behind him is the family, his children, his parents, many problems that arise from leaving his relatives. It is even more difficult for people to decide to go or stay. Again, a lot of information and data about the different culture and living conditions faced by the places where they are going and the search for new identity that emerges over time in children living in these places needs to be evaluated under academic conditions.

Key words: Migration, Poverty-Unemployment, Broken Family, New Identity

1 Giriş

İnsanlar siyasal, sosyal, ekonomik ve dini sorunlar veya doğal afetler gibi karşı karşıya kaldıkları bunalımcı şartlardan az da olsa kurtulabilmek amacıyla zaman zaman yeni yaşam alanları arayışına girerler. Bu durum kimi zaman bulunulan yerin itici, gidecekleri yerin ise kendilerine çekici gelmesinden kaynaklanabileceği gibi çevre baskılarının sebep olduğu hedeflenen bölge ya da ülkeye gitmenin kaçınılmaz bir zorunluluğa dönüştüğü haller de bulunabilir. Bu bağlamda bir yerden başka bir yere kalıcı ya da geçici intikale göç denilir. Çok hoş bir durum olmasa da söz konusu evrensel olay, hem ülke içinde hem de ülkelerarasında bazen büyük bazen küçük çapta tekrarlanıp durmaktadır (Türkarıslan, 1996, s. 206). İster iç, ister dış göç olsun her iki tip de bir toplumun yapısında gerçekleşen değişimin doğal bir sonucudur (Abadan-Unat, 2006, s. 182). Bu hareketi yürüten kişiye veya gruba göçmen denilmektedir (Gümüş, 1996, s. 243). Nitekim her gün milyonlarca insan, yaşadıkları beldeleri bırakıp az da olsa bir çözüm sağlayacağı umuduyla başka bölgelere göç ederek göçmen kategorisine girmektedir.

1.1 Kırgızistan'dan Göç

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ivme kat ederek artan göç olayları XIX. yy. itibaren bilimsel tartışmalara da konu olmuştur. 1990'lı yıllardan sonra göç olgusu küresel çapta yaygınlaşmaya başlamıştır (Abadan-Unat, 2006, ss. 20-363). Bu çalışmada daha ziyade Kırgızistan'daki göçün uluslararası türü üzerinde durulacaktır. Aslında uluslararası göç, ne XX. yy. sonlarının ne de sömürgecilik ve kapitalizm olarak vücut bulan modernitenin bir icadıdır. Zira göçler erken dönemlerden bu yana insanlık tarihinin hep birer parçası olagelmıştır. Bununla birlikte, 1945'ten bu yana ve özellikle 1980'lerin ortalarından itibaren uluslararası göçün önemi ve kapasitesi her geçen gün artmaya başlamıştır (Castles ve Miller, 2008, s. 7). Son elli yılda bu konu hemen hemen tüm gelişmiş ülkelerin sosyal

bilimcileri tarafından ele alınmış, kuramsal açıdan irdelenmiş, güdülen siyasetle ilgili çözümler üretilmeye çalışılmıştır (Abadan-Unat, 2006, s. 19).

1990'larda Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla ve yeniden yapılanma anlamına gelen "Perestroyka Sistemi"nden dolayı Kırgızistan'da göç olgusu, üç şekilde devam etmiştir: Bunlar Slav Rus halkının ülkeden ayrılması, yerli halkın köylerden şehre taşınması ve yurtdışına yönelik işgücü göçüdür. 70 yıldır sosyalist hayat düzeninin yoksullaştırdığı halk, âdeta boğuştuğu gündelik sorunlarından, özellikle de ekonomik sıkıntılarından az da olsa kurtulabilmek için iç ya da dış göçten hangisine gücü yeterse bu yola başvurmakta tereddüt göstermemişlerdir. Zaten göçebelige dayanan geçmişe sahip Kırgız toplumu için göç olgusu Erhan'ın (1996, s. 231) da işaret ettiği gibi, hiç de yabancı ve alışık bulunmadığı bir durum değildir. Tabiatı gereği bunda az gelişmişlik, yoksulluk, tarihin farklı dönemlerinde yaşanan kötü yönetim, etnik çatışmalar ve insan hakları ihlalleri büyük rol oynamıştır. Bu koşullar hem ekonomik temelli göçe hem de siyasal temelli kaçışa sebep olur (Castles ve Miller, 2008, s. 44).

Bilindiği gibi göçe yol açan faktörler yerel şartlara göre değişiklikler gösterir. Bununla birlikte bunlar arasında Kırgızistan'da devam etmekte olan göç hareketinin en önde gelen faktörlerin önünde yoksulluk, işsizlik ve geçim sıkıntısı olduğu görülmektedir. Bir diğer ifadeyle yaşanan göç dramının baş sorumlusu ekonomik sebepler denilebilmektedir. Kırgızistan Milli İstatistik Komitesinin 2016'daki verilerine göre, Kırgızistan halkının ortalama olarak %32'si yoksuldur, yani her üç kişiden biri normal yaşam standartlarının altında hayat sürdürmektedir. 1 milyon 557 bin kişi ise açlık tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Her beş çocuktan 2'si yoksul ailede büyümektedir. Eğer çalışan göçmenler tarafından ülkeye para gönderilmezse, yoksulluk oranı daha yükselerek %38'i bulacaktır. Yurtdışından yakınları tarafından gönderilen paralar, açlık sınırındaki 360 bin vatandaşı bu durumdan kurtarmaktadır (URL1,14.02.2018). Bu bilgilerden anlaşıldığı gibi Kırgızistan halkının dörtte birinden fazlası yurtdışında bulunmaktadır. Yine Rusya'daki işgücü göçüne katılan Kırgızistan vatandaşlarının %66'sı ülkenin Güney (Oş, Celalabat ve Batken illeri) bölgesindedir (Kırgızistan Çalışma, Göç ve Gençlik Bakanlığı, 2014, s. 24; Ryskulova ve İlyazova, 2017, s. 122; Kydykeeva vd, 2016, s. 17).

Kırgızistan halkının Rusya, Kazakistan başta olmak üzere, Güney Kore, Türkiye gibi ülkelere çalışma amaçlı göçü, her geçen gün artarak devam etmektedir. Bu bağlamda Rusya en çok göçmen kabul eden ülkelerin içinde dünyada ABD'den sonra ikincidir (Shabolotov, 2013, s. 7). Kırgızistan halkının en çok Rusya'ya göç etmesinden dolayı araştırmamızda genel olarak Rusya'dan örnekler verilmiştir.

Göçün artarak devam etmesinde, ihtiyaç algısının Kırgızistan'da dünya standartlarına yaklaşmasının ve gidilen bölgelerin yaşanabilir ve çalışılabilirliği hususundaki kanaatlerin güçlenmesi, büyük rol oynamaktadır. 2017 yılının ilk 8 ayında çalışma amacıyla 6 milyondan fazla nüfusa sahip olan Kırgızistan'dan sadece Rusya'ya 365 bin Kırgızistan vatandaşı göç etmiştir. Bu rakam bir önceki senenin aynı dönemine kıyasla %27 oranda artış göstermiştir (URL2, 25.09.2017). Kırgızistan Milli İstatistik Kurumu'nun 2018 yılındaki resmi kayıtlarına göre Kırgızistan'lı işçi sayısı Rusya'da 640 bin, Kazakistan'da resmi kayıtlarda 65 bin, kayıt dışı olanların sayısı 100 bin civarındadır. Bu sayı Türkiye'de 30 bin, ABD'de ise 15 bin kişiye ulaşmıştır (Zhooshebekova, 2014, s. 38; URL3, 13.02.2018). 18 yaşını doldurmamış göçmenlerin sayısının yaklaşık 94 bin (URL4, 12.01.2018) olduğunu bildiren kaynaklar bulunmakla beraber ayrıca işgücü piyasasında devlet tarafından uygulanan kurallara uymadan yasa dışı yollarla gizlice gerçekleşen düzensiz göç hareketlerinde bulunanlar da azımsanmayacak bir yekûn tutmaktadır. Ancak bunların sayısını yaklaşık da olsa tahmin etmek zor değildir. Nitekim Uluslararası Göç Dairesi, bu çerçevede Kırgızistan'dan çalışma maksadıyla yurtdışına göç edenlerin %77'sinin Rusya'da, %15'inin Kazakistan'da, %4'ünün Türkiye'de olduğunu açıklamıştır (URL5, 30.11.2017). Ne var ki, yurtdışı işgücü göçüne gidenlerin çoğu zaman yasadışı yollara başvurdukları için sayılarını net olarak belirtmek zordur. Bu nedenle genellikle sosyolojik araştırmalar ve uzmanların değerlendirmeleriyle bu sonuçlar elde edilebilmektedir.

Göç hareketlerinde itici faktörler demografik büyümeyi, düşük geçim standartlarını, ekonomik fırsatlardan mahrumiyeti ve siyasal baskılar gibi etmenleri ihtiva ederken, çekici faktörler arasında işgücü talebi, cazip ekonomik fırsatlar ve siyasal özgürlükler önemli bir yer tutmaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 31). Piore (bkz. 1979) göre ise göç veren ülkenin düşük ücret veya yüksek işsizlik gibi itici etkenlerinden daha çok bu göçü kabul eden ülkelerin kaçınılmaz ve kronik düşük ücretli işgücü ihtiyacından kaynaklanmaktadır (akt. Abadan-Unat, 2006, s. 27). Aslında her iki görüşün de birlikte değerlendirilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Çünkü kabul edici ülke ihtiyaç duymazsa bu durum göçmenlerin geldikleri ülkede uzun süreli ve sağlıklı ortamlarda hayatlarını sürdürmeleri fırsatını doğurmaz. Eğer kabul edici ülke göçmenlerin zayıf yönlerini kendisi için bir fırsata dönüştürebiliyorsa göçmenlere geldikleri yere göre sürdürülebilir ve kalıcı barınma imkânı sunar. Diğer bir deyişle karşılıklı birbirine duyulan ihtiyaç, kalıcı ve sürdürülebilir yaşam standardının temelini oluşturur.

Yine kimi araştırmacılar göçmen sayısının artışındaki temel etkenlerin göç edilecek yerdeki çalışma fırsatlarının fazlalığından ve gidilecek yerin mesafe bakımından yakın olmasından kaynaklandığını değerlendirir. Ravenstein'a (bkz. 2004) göre göçün en temel etmeni, ekonomik yönden daha iyi olma isteğidir. Bunun dışındaki diğer koşullara gelince bunları o kadar etkin görmeyip detay kabul eder. Dolayısıyla ekonomik olarak daha refah içinde olma isteğine göç hareketi, diğer koşullardan kaynaklanan göç hareketlerine göre daha öne çıkmaktadır (akt. Çağlayan, 2006, ss. 71-77). Bununla birlikte itici ve çekici etkenleri, belirli bir göç hareketinin neden, hangi ülkeye yöneldiğini açıklamak için yetersiz olduğu düşünülmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 33). Oysa Kırgızistan vatandaşlarının başka ülkelere olan göç hareketi, yoksulluk, işsizlik ve düşük gelir gibi itici nedenlere dayanmakta iken, gidilen yerin daha çok Rusya veya Kazakistan olmasındaki çekici etkenlerini yukarıda bahsedilen maddelerle birlikte kullanılan dilin ortak olmasından ve Avrasya Ekonomik Topluluğu'na üye olduktan sonra vize rejiminin kaldırılması, hatta yurtdışı pasaporta gerek

kalmadığından (İvahnyuk, 2008, s. 67; Elebaeva, 2013, s. 71) kaynaklandığı çok açıktır. Bu bağlamda söz konusu görüşü genelleştirmenin doğru olmayacağı düşüncesindeyiz.

Belki benzer şartlara sahip ülkeler arasında tercihte hangi faktörün daha etkin olduğunu tespitin çok kolay olmayabileceği söylenebilir. Çünkü Rusya ve Kazakistan arasındaki tercihte Kırgızistan halkı için çok belirgin benzerlikler görülebilmektedir. Rusya hem onlara göre gelişmiş hem de dilini ve kültürünü bildikleri bir ülke konumundadır. Daha sonra sayıları azalmış olsa bile Sovyet döneminde Kırgızistan'da yaşayan çok sayıda Rus bulunmaktaydı. Diğer yandan Rusça Kırgızistan'da resmi dil statüsüne sahiptir ve bu dille anlaşmakta zorluklar yaşanmamaktadır. Nitekim 2014 yılında Kırgızistan Çalışma, Göç ve Gençler Bakanlığının Rusya'da gerçekleştiren araştırmasında (2014, s. 24) Kırgızistan'dan Rusya'ya giden işgücü göçmenlerinin %53'ünün Rus dilini en iyi düzeyde, %38'inin ihtiyacını görebilecek düzeyde ve %8'inin ise zayıf düzeyde bildiği tespit edilmiştir. Buradaki göçmen Kırgızlar, Rusya'da bulunan Orta Asya'dan gelen diğer komşu ülke göçmenlerine göre bu konuda en ön sıradadır. Kazakistan ise kendi ülkelerine göre refah seviyesinin yüksekliğinin yanı sıra akraba bir millet olması nedeniyle dili ve kültürü bakımından Kırgızların dili ve kültürüyle benzerlik taşımaktadır. Dolayısıyla bu durum söz konusu ülkelere Kırgızistan vatandaşlarının kolayca gidebilmelerini daha tercihli hale getirmektedir.

Petersen (1958, s. 258), göç için ekonominin genel durumunu her zaman önemli bir faktör olarak görmüştür. Bu nedenle ekonomik sistemin, belli sınıflar açısından taşıdığı önemin anlaşılabilmesi için iki taraf/ülke arasındaki etkileşimin tespiti ve göçlerin gruplandırılması için incelenmesi gerektiği kanaatindedir (akt. Çağlayan, 2006, s.75).

2016'da ABD'nin önde gelen "Global Finance" dergisi, en zengin ve fakir ülkeler sıralamasında Kırgızistan'a 148. sırada yer vermiştir. Orta Asya ülkeleri arasında Kırgızistan, ekonomik yönden Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan'dan sonra, Tacikistan'dan ise önde göstermektedir (URL6, 10.02.2018). Bu durum Petersen'in göç konusunda ekonominin taşıdığı öneme yönelik görüşünü desteklemektedir. Ekonomik gelişmesine göre ülkelerin sıralamasında 148. sırada yer alan Kırgızistan ekonomisinin göçü zorunlu hale getirdiğini açıkça ortaya koymaktadır.

İşsizlik sadece Kırgızistan için sorun teşkil etmemektedir. Dünyada işsiz olanların sayısı ortalama 40 milyon civarındadır. Uzmanlar bu acı gerçeğin, hemen hemen her toplumun güvenliğini, halkın sosyal statüsünü ve dünya ekonomisini etkileyeceğini vurgulamaktadır (URL7, 22.02.2018). Kırgızistan Çalışma ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı'nın 2016 yılı Ocak ayına ilişkin verdiği bilgilere göre, Kırgızistan'da iş sahibi olanların sayısı resmi kayıta 87 bin kişiyi oluşturmaktadır. Bu rakama göre, çalışma engeli bulunmadığı halde işsiz olanların sayısı 201 bin kişi olup, %48,9'unu kadınlar, %51,1'ini erkekler oluşturmaktadır (URL8, 13.02.2018). Beşirli ve arkadaşlarının (2017, s. 237) Kırgızistan'da göç nedenleri çalışmasında göç kararlarını etkileyen en önemli itici etkenler olarak ilk sırada %49,3 oranında işsizlik gelmektedir. Bu sırayı hemen %36,3 oran ile ücretlerin düşük olması takip etmektedir.

Kırgızistan halkı diğer toplumlara göre evlilik, ölüm gibi törenlere daha çok önem vermektedir ve bu konuda daha çok harcama yapmaktadır. Aileye verilen önemin bir göstergesi olarak çocuğun doğumundan başlayıp, ölümünden sonraki ölüm yıldönümüne kadar çeşitli törenler düzenlenmektedir. Bu tür faaliyetleri gerçekleştirmek için yıllarca ödemek zorunda kalacağı borca girmektedirler. Çekilen krediyi ödenemeyince yurtdışı işgücü göçüne katılmak zorunluluk halini almaktadır. Araştırmalara göre, yine düğün için çekilen kredilerden dolayı yeni evlenen çiftler yurtdışı işgücü göçüne katılmak zorunda kalmaktadır. Araya mesafe, bir arada bulunma ve aile bağı konusunda yeterince bilgi sahibi olmama gibi nedenler girmekte ve gençler arasında boşanmalar ortaya çıkmaktadır.

Kırgızistan vatandaşlarının yurtdışına olan göçleri, Petersen'in (bkz. 1958) tipleştirdiği serbest göç niteliğinde olup, göçmenler kesin ve kararlı bir şekilde kendi göç kararını vermekte ve buna göre hareket etmektedirler. Bu göç tipi, büyük kitlesel göçleri değil, bireysel tercihlerle ilerleyen kişisel göçlerdir. Bu göçmenler, göç ettikleri yerin farklı hayat tarzını benimseyip, kazanımlarını diğer takipçilerine aktarmaktadır (akt. Çağlayan, 2006, s. 76). Söz konusu göçmenler devamlı ikamet ettiği ülkeden başka bir ülkeye kalıcı veya geçici olarak daha iyi imkânlar kavuşmak, yüksek ücretle ailesinin geleceğine katkı sağlamak amacıyla kendi özgür iradeleriyle göç etmektedirler. 1990'lardan sonra Rusya'nın geniş yasa dışı işçi piyasasının ve eski Sovyet devletlerinden gelenlere esnek kalma imkânının olması, göçmenler için ülkeyi cazip hale getirmiştir. Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Topluluğu'na katılımından sonra ise Kırgızistan vatandaşlarının Rusya'da çalışma izni almasına ihtiyaç kalmamıştır. Bu tür kolaylıklar ve iş imkânı işgücü göçünün hızlı gelişmesine neden olmuştur.

1.2 Göç Zinciri

Ravenstein (2004), göç hareketinin bir kez başladığında devamı kesilmeyip zincirleme devam eden bir sürece dönüşeceğini belirtmiştir (akt. Çağlayan, 2006, s. 70; Shabolotov, 2013, s. 9). Tipik bir göç zinciri, iş gücü talebi gibi dışsal bir faktör veya karizmatik lider karakterli bir tanıdığı gidisiyle başlar. Ardından çevresindeki diğer insanların katılımıyla devam etmektedir. Böylece göç yolu teşekkül etmekte ve gidilen yerdeki tanıdıklardan, akrabalarından aldıkları güven ve yardımla süreklilik kazanmaktadır. Bu göç zinciri göçmenler için önemli bilgi kaynağına dönüşmektedir. Bu zincirin gidilen yerdeki üyeleri göçe katılacak kişileri farklı konularda bilgilendirerek kendilerini buldukları yerdeki çevrelerini genişleterek daha güçlü hissetmektedirler. Bu kişiler ayrıca gelecek olanları sahip oldukları fırsatlardan yararlanmalarına katkıda bulunmaktadırlar. Her iki taraf da bu işten kazançlı çıktığı inancını taşımakta ve maddi yardımlarda bulunarak yerleşme, iş bulma ve evrak işleri gibi sorunlarda yardımcı olmaktadır. Hatta bu işin kendileri ve yakınları için taşıdığı önem yakınlarını kaçak göçmen statüsünde dahi olsa kendilerine katılması için yasadışı gibi sorunları göze almaktadırlar. Onlara bu konuda ihtiyaç duydukları altyapıyı hazırlamakta ve bu konuda daha hızlı ve daha geniş bir çevrede iletişim sağlamak için sosyal ağlardan ileri seviyede yararlanmaktadırlar. Göçmenler açısından sosyal ağlar bilgilenme ve göç sürecini daha güvenli kılma vazifesi görmek ve gidilen ülkede grupların kendiliğinden oluşmasının sağlamaktadır. Hatta kendilerine

ait restoranlar, dernekler, sağlık merkezleri ve hukuk büroları tesis edebilmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 38; Çağlayan, 2006, s. 88). Kırgızlar hafta sonu ve bayram gibi özel günlerinde kendilerine ait mekânlarda buluşup, kutlama yapmakta, kaynaşmakta ve dayanışmalarını güçlendirmektedirler. Rusya'nın büyük şehirlerinden olan Novosibirsk şehrinde Orta Asya'dan gelen göçmen kadınlar ile ilgili yapılmış araştırmada, göçmen kadınlardan göç konusunda kendilerine kimlerin yardımcı olduğu sorulduğunda, katılımcıların %85'i kendilerine daha önce gelip bu şehirde çalışmakta olan akraba ya da tanıdıklarının destek verdiğine işaret etmişlerdir (Mikidenko ve Storojeva, 2016, s. 39).

Yeni katılımcılar için kurulmuş olan göç zinciri, yaşamak istedikleri yeni ülkede gündelik yaşamlarına ayak uydurmalarında daha kolay bir süreç geçirmelerini sağlayacaktır. Zaten yeni katılımcı göçmenlerin kendi ailelerinden, akrabalarından ya da tanıdıklarından yaşamak istedikleri ülkede birilerinin bulunması onları oraya çeken en önemli nedenler arasındadır. Yakınlarının varlığı dayanışma ve iş bulmalarında birçok kolaylık temin etmektedir. Fakat bu yardımların olumlu taraflarının yanı sıra olumsuz tarafları da vardır. Yeni göçmenler genellikle yerli halkla temastan kaçınıp sadece kendi yakınlarıyla yetinerek ilişki kurabileceği insan sayısını ve çeşitliliğini sınırlı tutmakta ve bütün ihtiyaçlarını kendi grubu içerisinde karşılama yolunu seçmektedir (Çağlayan, 2006, ss. 86-87). Bu durum onların içinde buldukları toplumdaki izole olmalarına, kendi gruplarının içine kapanmalarına yol açar.

Özellikle yasadışı yollardan göçü göze alan kişiler, sınır dışı edilme riskini ve ellerindeki yetersiz imkânları da kaybetmeyi göze almak durumundadırlar (Abadan-Unat, 2006, s. 23). Bahsedildiği gibi çaresizlik, yoksulluk, düşük gelir gibi sebeplerden dolayı göçmenler gittikleri ülkelerin işgücü piyasasına katılmakta ve genel olarak resmî olmayan işlerde çalışmayı kabul etmektedirler. Bu işler göçmenlerin elde ettikleri kazancın en temel kaynağını oluşturmaktadır. Göç ettikleri ülkelerde de işsizlik oranlarının yüksekliğine rağmen maaşların iyi olması, göçmenleri buldukları ülkede kaçak, yasa dışı yollarla da olsa çalışma isteklerinden vazgeçirememektedir. Dolayısıyla yeni göçmenler kendilerine teklif edilen en zor koşullu işleri bile yapmayı kabul etmektedirler. Çünkü kazanabileceklerinin kaybedeceklerinden daha fazla olması onları yerli halka göre çeşitli riskleri ve zorlukları daha fazla göze alır hale getirmektedir. Risk alma düzeyindeki yükseliş ekonomik alana çoğu zaman olumlu yansırken, siyasal ve sosyal alanda bazı olumsuzlukları içinde barındırmaktadır (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011, ss. 2-157; Ekici ve Tuncel, 2015, ss. 12-15). Yerli işçiler bu çözüme sendika ve bağlı oldukları diğer kurumlar nedeni ile yanaşmayacakları için işverenler için çoğu zaman tek çözüm, dışarıdan düşük ücrete razı olacak olan işgücü getirmektir (Abadan-Unat, 2006, s. 27). Göçmenler işgücü piyasasında kimi zaman iyi eğitilmiş ve vasıflı eleman olmalarına rağmen, taşıdıkları niteliklere uygun düşmeyen işlerde istihdam edilmektedirler. Çünkü buldukları ülkenin yasaları içerdiği bazı yerel koşulları karşılayamadıkları gerekçesiyle göçmenlere kendi mesleklerinde çalışma izni vermez.

Para kazanma hevesinin geniş bir toplumsal kesimin ekonomik alana taşınmasına aracılık ettiği, dolayısıyla da ekonomiye önemli bir katkı yaptığı gerçeği göz ardı edilmemelidir (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 17). Göçmen işçilerin kazançlarını kendi memleketine göndermesi, ülke ekonomisi için de, ailelerinin geçim ve gelişimi için de büyük destek olmaktadır. Kırgızistan Milli Bankasının verilerinde, 2017 yılının ilk on ayı içerisinde yurtdışında bulunan göçmenler tarafından 2 milyar 288 milyon ABD dolarının yatırıldığı belirtilmektedir. Geçen sene aynı dönem içinde sadece Rusya'daki göçmenler tarafından 2 milyar 244,66 milyon ABD doları, geri kalan miktar ise diğer ülkelerde çalışan göçmenler tarafından Kırgızistan bankalarına yatırılmıştır (URL9, 13.01.2018). Dünya Bankası'nın 2011 yılında küresel göç sorunu ve işçilerin döviz yatırımlarına ilişkin yaptığı araştırma sonucunda elde ettiği verilere göre, bu gelir miktarı ülkelerin Gayri Safi Milli Hasıla'sında Tacikistan'da % 47, Liberya'da % 31, Kırgızistan'da ise % 29 oranında gerçekleşmiştir. Böylelikle Kırgızistan, dünyada göçmen işçi gelirlerinin GSMH'sinde en yüksek yer tutan ülkeler sıralamasında üçüncü sırada yer almıştır (URL10, 21.02.2018). Göç olgusundan dolayı göçmenler hem iyi para kazanmaktalar ve yaşam düzeylerini yükseltmekte, hem de yurtdışından faydalı bilgi ve tecrübeler edinerek Kırgızistan'ın gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu bir taraftan da ekonomiye dinamizm getirmektedir.

1.3 Yeni Kimlik Arayışı

İnsanın bulunduğu sosyal ve doğal çevreden ayrılarak başka bir ülkeye yerleşmesi, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel geçişkenliğe zemin hazırlamakta ve bu geçişkenliği hızlandırmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 19). Yeni farklı ülkeye uyum sağlamaya çalışırken çoğu kez beklenmedik yerde polis kontrolü kaygısı, emek istismarı vb. sebepler göçmenleri sıkıntıya sokabilmektedir. Bazen işverenler tarafından aylık ücretlerini ödemedi gecikmelerin yaşanması, bazen de ücretlerin hiç ödenmemesi gibi durumlar da ortaya çıkmaktadır. Böylelikle bir aileden bir kaç kişi eşzamanlı olarak karşılaşırsa, bu aile için yaşam şartları hayli zora girmektedir (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011, s. 109). 2017 yılının Ocak ayından Ağustos ayına kadarki süreç içinde Rusya'daki Kırgızistan vatandaşlarının toplam 66,875 milyon rublesi ödenmemiş olup, sonradan bunun yalnızca 23,907 milyonu kurtarılabilmektedir (URL11, 25.09.2017). Düzensiz göç, yasa dışı bir olgu olarak kabul edilmekte ve göçmenler göç ettikleri için suçlu konuma düşebilmektedir. Dolayısıyla bu zafiyetleri nedeniyle o ülkedeki tüm kötü şartlara razı olmak zorunda kalmaktadırlar. Kendilerini buldukları ülkede yabancı hisseden göçmenlerin toplumsal dışlanmaya maruz kalması veya dışlanma duygusuna sahip olması göçmenlerin sosyal hayatlarında çok ciddi olumsuz yansımaları neden olmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 18).

Doğdukları memleketin dışına yerleşen göçmen birey ya da grubun kendi memleketiyle bağları devam ederken, aynı zamanda yeni yerleşmiş olduğu memleketteki rolüne uymak zorunluluğu yeni bir "kimlik" ortaya çıkarabilmektedir (Gümüş, 1996, s. 243). Bu bakımdan göçler birçok biçim alabilmektedir: İnsanlar vasıfsız işçi, yüksek donanımlı uzman, girişimci veya önceki göçmenlerin aile bireyleri olarak bir diğer ülkeye göç etmektedirler. Göç ve yerleşme, göçmenin geriye kalan hayatını kuşatabilecek ve sonraki kuşakları da etkileyecek çok daha uzun soluklu bir süreçtir. Başlangıçtaki niyeti ister geçici ister kalıcı göç olsun, çoğu göçmen zamanla yerleşimci olur. Çünkü terk ettikleri ülkeyle ilişkileri gün geçtikçe daha sınırlı hale gelirken buldukları ülkede ise yeni çevreler edinirler. Göçmenler geldikleri yeni ülkede anavatanlarında olduğundan daha iyi yaşama ve çalışma koşulları bulurlarsa

nispeten başarılı oldukları söylenebilir. Bu şekilde devam ettiğinde, pek çok eski geçici göçmen eşlerini yanına getirir ya da yeni ülkede kendisine bir eş bulur. Çocukların doğumuyla beraber, yerleşim daha kalıcı bir karakter kazanır (Castles ve Miller, 2008, ss. 29-42; Proskuryakova, 2007, s. 59). Bu durum Töksöz'ün de bahsettiği gibi, "bir kez açılınca göç musluğunu kolayca kapatmak pek mümkün olmamaktadır" (Çağlayan, 2006, s. 81).

Sonuçta bir müddet sonra kendi ülkelerinde daha çok geçmişe yönelik hatıraları kalırken, buldukları ülkede geleceğini görmeye başlarlar. Bu yüzden pek çok birinci kuşak Kırgızistan vatandaşı göçmenler ekonomik ve diğer sebeplere bağlı olarak anavatanlarını ziyarette bulunurken göçmen ailelerin sonraki kuşakları ülkelerini yabancı görmeye başlamışlardır. Bu nedenle göçler demografik, ekonomik, toplumsal yapıları değiştirebilir ve ulusal kimliğin sıklıkla sorgulanmasına yol açan yeni bir kültürel farklılığı beraberinde getirmektedirler (Castles ve Miller, 2008, s. 7).

Ülkeden ülkeye farklılıklar göstermekle birlikte Kırgızistan vatandaşlarının yaşadıkları bazı ülkelerin vatandaşları tarafından etnik ayrımcılığın farklı türlerinde dışlanmaya maruz kalabilmektedirler. Göç ettikleri ülkedeki dışlanmanın temel nedeninin etnik ayrımcılıktan kaynaklandığı söylenebilir. Irkçılık, bir toplumun özel tarihine ve herhangi bir grubun çıkarlarına bağlı olarak farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Irkçılıkta sadece biyolojik farklılıklar değil, kültür, din, dil veya başka nitelikler de savunuluyor olabilir. Kültür, göç alan ülkelerin hepsinde zamanla siyasal bir soruna dönüşebilmektedir. Irkçılık fikri ideolojik niteliklerinden uzaklaştıkça, azınlıklara karşı dışlayıcılık hareketleri zamanla kültürel ayrımcılık şeklinde kendini gösterebilmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 49-55). Bireysel ve yasadışı yollarla göç etmiş olanlar yaşadıkları ülkede dışlanmayla en çok karşı karşıya kalanlardır. Dolayısıyla buldukları ülkedeki yasal statüleri ve işgücü piyasasındaki konumları bu durumu oluşturan sebeplerdendir (Dedeoğlu ve Gökmen, 2001, s. 33). Yine Hukuki statüye ve ucuz konutlara sahip olma, çalışma izni alma gibi konularda karşılaşılan zorluklar, pek çok işçiye yasadışı göçmenlik yollarına başvurmaya itmektedir.

Dışlanmanın en kötü yönü olarak bilinen şiddet içeren olaylara da çok rastlanılır. Yerli halktan olan genç gruplar yalnız, geç saatlerde dışarıda kalan göçmenlere zarar verebilmektedirler, hatta olay cinayete kadar vardırılabilmektedir. Yasadışı göçmen oldukları ya da haklarını korumayı bilmedikleri için ölen kişinin yakınları genelde yaşanan olayın hukuki takipçisi olamamaktadırlar. Her sene Kırgızistan'a Rusya'dan farklı sebeplerden dolayı 350 civarında cinayete kurban gitmiş göçmen cenazesi gönderilmektedir (URL12, 15.02.2018). Bu cinayet suçlarının çoğu zaman arayıp soranı olmadığı için kimler tarafından işlendiği dahi meçhul kalmaktadır. Bunun yanı sıra göçmenlerin de kendi aralarında sorun yaşadıkları görülmektedir. Sonuçta bazı göçmenler söz konusu olaylar nedeniyle suç işlediği gerekçesiyle hapse atılmakta ya da sınır dışı edilmektedir. 1 Ağustos 2017 itibarıyla, Rusya'daki 105.195 Kırgız vatandaşı adli suç işlemiştir. Bunun neticesinde 3.690 Kırgızistan vatandaşı sınır dışı edilmiştir (URL13, 25.09.2017). Bununla birlikte başka ülkelerin göçmenlerine oranla bu sayının düşük olduğu söylenebilir. Nitekim Kırgızistan Cumhuriyeti Rusya Büyükelçiliği'ndeki Göçmen Dairesi, Rusya İçişleri Bakanlığı'nın verdiği bilgilere dayanarak, Kırgızistan vatandaşlarından ve Kırgızistan'dan gelen işçi göçmenlerinin çok sayıda suç örgütü kurmadıklarını kaydetmektedir. Hatta diğer BDT ülkelerinden gelen göçmenlerle karşılaştırıldığında Kırgızistan vatandaşlarının yasalara en çok uyan topluluklar arasında yer aldığını vurgulamaktadır. Rus yetkililerin bu işçi göçmenlerini "yasalara saygılı vatandaşlar" olarak değerlendirdiklerini ifade etmektedir (Ergeshbaev, 2009, s. 60).

Sorunlardan yine bir başkası göçmenlere yerli halkın kiralık ev vermekte isteksiz davranmasıdır. Çünkü göçmenler kiraladıkları evde kirayı daha ucuza getirebilmek amacıyla birkaç aile birlikte oturabilmektedir. Bu durum çok yaygın olduğu için yerli halkı göçmenlerden soğutan sebeplerin en baş sıralarında gelmektedir. Çünkü bir evde kalan kişi sayısı yirmiden fazla bile olabilmektedir. Çaresizlikten dolayı aynı yatağı gündüz biri, gece başkası kullanabilmektedir. İşten sonra ve özellikle hafta sonları boş zamanlarında alış-veriş, uçak bileti, bankacılık hizmetleri gibi ihtiyaçlarını yerine getirmektedirler, arkadaşlarla, akrabalarla görüşmektedirler ve aile partilerine katılmaktalar (Peshkova, 2015, s. 135). Aralarında az da olsa hafta sonunu dinlenerek değerlendirenler olsa da göçmenlerin büyük bölümü tatil günlerini bile çalışarak para kazanma peşindedir.

Göç olgusu bir taraftan göçmenlerin aile kültüründen ve toplumsal değerlerden uzaklaşmasına neden olurken, diğer taraftan da geldikleri ülkedeki farklı sosyal yapılara yabancılaştırmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 13). Çevre şartlarına uyum sağlayamazken, kamu hizmetlerinden, yani eğitim ve sağlık gibi imkânlardan çoğu göçmenin yeterli derecede yararlanamama durumları ortaya çıkmaktadır. Bu durumla en çok kayıt dışı ve yasadışı göçmenler karşılaşmaktalar.

Yeni ortama giren göçmen bir uyum süreci geçirmek zorundadır. Bu durum kimileri için kolay, kimileri içinse zorlu geçebilir. Bunda geldiği ortama benzerlik oranının yüksek ya da düşük olması da önemli bir faktördür. Ortama yeni giren göçmen, içinden geldiği sosyal, kültürel vb. ortamdaki çok farklı bir ortama karşılaşırsa uyum süreci daha zor olur, yok eğer benzer bir ortama gelirse uyum süreci diğerine nispetle daha kolay gerçekleşir. Yerleşik bir yapıya yeni birey ya da grupların girmesi genellikle yapının mevcut siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik yapısının değişmesine neden olur. Yani göçmen sadece kendi yaşamına değil toplumun anlam ve değer dünyasının da değişim ve dönüşüm geçirmesini tetiklemektedir. Sonuçta bileşik kaplar örneğinde olduğu gibi hem göç eden hem de göç edilen yerin yerli halkı karşılıklı değişim ve benzeşim sürecine girmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 10). Böylece göç yalnızca göçmenleri değil, ayrıca bir bütün olarak göç veren ve alan toplumları etkilemektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 11).

Dışarıya göç veren nüfusun niteliği de yoksulluktan büyük ölçüde zarar görmektedir. Göçe neden olan unsurlar, göç süreci ve sonrasındaki gelişmeleri de büyük ölçüde etkilemektedir (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 13). Diğer bir deyişle alarm veren toplumun geleceği üzerine çok ciddi kafa yormak, projeler üretmek, stratejiler geliştirmek hayati önem taşımaktadır.

1.4 Göçmenlerin Geride Kalan Ailelerinin Durumları

Göç sadece ailenin geçimini sağlamak, örneğin tarım işleri için traktör satın almak ya da evlenmek için başlık parasını karşılamak üzere girişilen basit bir olay değildir. Göç yeni bir yaşam biçimini kabullenmektir. Hatta geriye dönüşü olmayan bu süreçte, kendi köy ve kasabalarında kalıp göç etmeyenler bile bu cesur ve gözü kara girişimden etkilenmektedir. Öz yurtlarında kalanlar göç edenlerin geride bıraktıkları eşleri, çocukları, mülkleri gibi emanetlerinin sorumluluklarını üstlenmektedir. Göç edenler ise hem yaşadıkları ülkede kendi ihtiyaçlarını hem de geri bıraktığı yakınlarının ihtiyaçlarını karşılamak sorumluluğunu kabullenmektedir.

Göç, aileleri birçok yönden strese sokmaktadır. Aile bireylerinin ayrı ayrı uzak yerlerde kalması, devamlı bekleme, terk edilme gibi tatsız olayları ve sorunları da beraberinde getirmektedir. Rahata kavuşacaklarını düşünerek ayrılan insanlar bir daha bir araya gelmemek üzere birbirlerinden ayrılmakta ve önceki yaşamlarının çok daha gerisine düşebilmektedirler. Zira toplumun en küçük yapı taşı olarak kabul edilen aile başta olmak üzere siyasal sistem veya medeniyetlerin gelişimi, aşınması, çözümlü ve çöküşünde ortam şartlarına uyumda yaşanan olumsuzlukların önemli bir yeri olduğu kabul edilmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015, ss. 12-15). Olumsuz yönleri en çok anne-babası göç eden çocuklar yaşamaktadır, aileler parçalanmaktadır, aile şefkatinden, korumasından ve eğitiminden yoksun çocuklar arasında ahlaki sorunlar çoğalmaktadır.

Kırgızistan'daki birçok sokak çocuğunun anne-babası göçmendir. Bugünkü sokak çocuklarının yarın nasıl bir nesli ortaya koyacağı belirsizdir. Ergenler arasında yaygınlaşmakta olan intihar olayları araştırıldığında, bunların genelini göçmen anne-babaların çocukları meydana getirmektedir. Yurtdışında çalışan göçmenlerin resmi sayısına göre, Kırgızistan'da yaklaşık 200 bin çocuk bahsedilen göçmen ebeveynlerin çocuklarıdır ve anne-babasının bakımından yoksun şekilde hayatlarını sürdürmektedir. 2015'te Kırgızistan Sosyal Kalkınma Bakanlığı 316 binden fazla evi kontrol etmiş ve 61 bin çocuğun anne-babasının para kazanma amaçlı göçmen işçi olduğunu ve bu sayının önemli kısmının yurtdışında bulunduğu tespit etmiştir. UNICEF tarafından verilen bilgilere göre ise, sosyal hizmet uzmanları tarafından ziyaret edilen 192 bin aileden 72 bin çocuğun anne-babası işgücü göçü maksadıyla yurt dışında bulunmaktadır. Yatılı okuldaki çocukların % 10-40 arasındaki oranının anne-babaları yurtdışında para kazanma amaçlı göçmen olarak bulunmaktadır. Sadece kimsesiz çocuklar devletin yatılı okullarından yararlanabildikleri için, anne-babanın her ikisinin de göçmen olduğu durumlarda ikisi de hayatta olduklarından dolayı onların çocukları yatılı okuldan destek görememektedir. Aynı zamanda kendileri de yalnız bırakıldıklarından tehlike altında bulunmaktadır. Böyle çocuklar her türlü şiddete maruz kalabilmektedirler. İhtiyaçları karşılanmayan bu çocuklar, uğradıkları haksızlık karşısında da ne kendilerini savunabilmektedir ne de herhangi bir kurum ya da kişi tarafından savunulmaktadır (URL14, 30.11.2017). 2016 Şubat ayındaki Kırgızistan'ın (eski) ombudsmanı Kubat Otorbaev'in verdiği bilgilere göre en çok şiddete uğrayanların oranını anne-babası göçmen olup, yakınlarıyla birlikte yaşayan çocuklar oluşturmaktadır (URL15, 12.12.2017).

Uluslararası göç organizasyonunun Kırgızistan şube müdürü Bermet Moldobaeva, parasal birikimlerini oluşturup, yıllar sonra memleketine dönen ebeveynlerle çocuklarının arasında sorunlar oluştuğuna, dolayısıyla ailelerin parçalanmakta olduğuna işaret etmiştir. Ona göre on sekiz yaşını doldurmamış olanlardan çok sayıda insan yurtdışı işgücü göçüne katılmaktadır (URL14, 30.11.2017).

Kırgızistan Medeni Kanunu'nun 76. Maddesinde ebeveynlerin çocuklarından uzun süre ayrı kalacakları uzak şehir ya da ülkelere gidişlerde bir yakınına mahkeme yoluyla çocuğunun velayetini vermesi gerekmektedir. Fakat mahkeme işlemleri zaman aldığından ebeveynler bu işlemleri resmi yoldan ziyade yakınlarına emaneten bırakmakla çözümlenmeyi tercih etmektedirler. Kırgızistan Sosyal Kalkınma Bakanlığı'nın Çocuk ve Aile Koruma Dairesi başuzmanı Gülzina Boobekova, devletin göçmen ailelerin çocukları için resmi vasi bulup, ona emanet etme işlemlerinin aksatılmaması yönünde çalışma başlatıldığını ve 2016'da 925 çocuğun yasal vasilerine emanet edildiğini bildirmiştir. Onun açıklamalarına göre bu vasilerin %95'ini akrabaları oluşturmaktadır. Yine UNICEF raporlarına göre, Kırgızistan'daki çocukların yarısının anne-babaları genç kuşak içinde yer almaktadır. Dolayısıyla para kazanmak maksadıyla başka ülkelere göç etme potansiyeline sahip insanlardır. Tacikistan'dan Rusya'ya genelde erkekler gittikleri için, savunmasız kadınlar toplumsal sorunun kaynağını oluşturuyorsa da, Kırgızistan'da durum böyle değildir. Kırgızistan'da kadın göçmen oranı erkeklerden daha yüksek olduğundan burada sorun çocukların bakımı, korunması ve yetiştirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır (URL16, 30.11.2017).

Ülkedeki iş gücü göçü, bekâr ya da evli kadınların iş bulma amacı ile ailelerini geride bırakıp, yurtdışına gitmeleri, kadının hem kararlarını kendi başına almasına hem de geride kalanların yükünü doğrudan omuzlanmasına bir ölçüde yol açmaktadır. Kendi memleketinde kalan eş ve çocuklar, akrabalar ile birlikte ya da onlara yakın bir yerde oturmakta veya çocukları ile birlikte yaşamlarını sürdürmektedirler. Gönderilen paralar yaşam standartlarını düzeltmektedir, fakat bu ayrılıklar aile hayatında farklı yönlerden derin, ciddi sorunlar da doğurmaktadır. Babanın, annenin ya da her ikisinin de yurtdışında çalışması gibi durumlar, dağılmış aileleri meydana getirmektedir. Bu nedenle boşanmalarda çok artış yaşanmakta, çocuklar anne-babasız büyümek zorunda kalmaktadır.

Kırgızistan Devlet Sicil Dairesi basın sekreteri Melis Ercigitov'un verdiği bilgilere göre, 2017'nin ilk altı ayında ülkede 4.967 çift boşanmıştır. Bu rakam geçen senenin aynı dönemine göre 500 çift daha fazladır. Boşanma olaylarının çoğunu genç aileler oluşturmaktadır. Uzmanların görüşüne göre, boşanma olaylarındaki artışın nedenleri ülkedeki sosyal-ekonomik durum, işsizlik, göç ve kızların erken evliliği olarak bilinmektedir (URL19, 10.01.2018).

Kırgızistan'da boşanan kadınlar maddi yönden güçsüz, yoksul toplumsal kesimini meydana getirmektedirler. Uzmanlara göre, boşanma küresel yoksulluğun en temel nedenlerinden sayılmaktadır. Nitekim boşanmış ailelerin çocukları varsa, bunların sosyal güvencesi de tehlikeye girer. Kırgızistan'da boşanmaların sayısı fazla olmakla birlikte bunların arasında kocasının eşine yüksek

miktarda nafaka ödediği ya da boşandığı ailesine yardım ettiği pek vaki değildir. Yasalarda kocası nafaka ödemek zorunda olsa bile mahkeme kararından sonra bu yasa sadece kâğıt üzerinde kalmaktadır. 2012 yılında dünyadaki çocukların %21'i yoksul olarak kaydedilmiştir. Tek ebeveynli çocuklar bu yoksul kesimin çoğunluğunu oluşturmaktadır (URL17, 20.12.2017). Nafaka ödemeyenlerin genelini hiçbir yerde kaydı bulunmayan işsizler ile yurtdışında çalışmakta olan vatandaşlar oluşturmaktadır. Fakat çalışmakta olan işi, maaşı olan ancak kendi çocuklarına para vermekten kaçınan babaların sayısı gittikçe artmaktadır (URL18, 06.10.2017).

Daha önce kadınlar uluslararası göç sahnesinde etkin kişiler olarak görünmezlerdi, eskiden sadece erkek göçmenlerin eşleri olarak yer almaktaydı. Günümüzde ise kadınlar, eşinin yanında giden değil doğrudan ve bağımsız bir göçmen işçi grubu olarak dikkat çekmektedir. Artık göçmen kadınlar için «unattached migrants» (refakatçisiz göçmen) diye özel bir terim oluşmuştur. Yani eşlerinin veya ailelerin beraberinde gelmiş olmayan göçmenler şeklinde kabul edilmektedir (Kırgızistan Cumhuriyetinin Çalışma, Göç ve Gençlik Bakanlığı, 2014, s. 28). Kırgızistan İstatistik Komitesinin (2017) kadınlar bölümünün verilerine göre, 2016'da 7.100 göçmenin 4500'ünü kadınlar oluşturmuştur. Aynı dönemde iç göç hareketinde 21.300 göçmenin 14.200'ünü yani %67'sini kadınlar oluşturmuştur. Kırgızistan, Orta Asya'daki diğer komşu ülkelere göre kadın göçmen oranı yüksek olan Ukrayna, Moldova gibi ülkelere benzemektedir (Mikidenko ve Storojeva, 2016, s. 36).

Yine Kırgızistan'ın Celalabat ilinde göçmen işçilerle ilgili Chynykeeva (2014, s. 108) tarafından yapılan bir araştırmada, katılımcılardan sorulan neden göç etmeyi istedikleri sorusuna, yaşam koşullarının seviyesinin düşük olduğu için çalışmak maksadıyla göç etmeyi istedikleri cevabını verenlerin %69'unu kadınlar, %31'ini erkeklerin oluşturduğu belirtilmektedir. Ailevi durumlardan dolayı göç etmeyi isteyenlerin de %90,3'ünün kadınlardan, %9,7'sinin erkeklerden meydana geldiği açıklanmıştır. Böylece ekonomik ve sosyal ortamın, hem aile yaşamını hem de kadının statüsünü etkileyen doğrudan bir etken olduğu dikkat çekmektedir (Abadan-Unat, 2006, s. 168).

2009 tarihinde Kırgızistan'ın Çalışma, Göç ve Gençlik Bakanlığı (2014, s. 28) tarafından yürütülen “İşgücü Göçü ve İnsan Kaynaklarının Verimli Kullanımı” adlı araştırmada Kırgızistan'dan Rusya'ya çalışmak maksadıyla gelen göçmen kadınların çoğunun daha önceki mesleklerinin öğretmenlik olduğu belirtilmektedir. Bu durumun beyin göçü ve israfı anlamına geldiği vurgulanmaktadır. Diğer yandan çalıştıkları yeni iş açısından ise vasıfsız işçi kategorisine düştükleri ortaya konulmaktadır.

Göç uzmanlarına göre, Kırgızistan Cumhuriyeti, Rusya ile olduğu gibi vatandaşlarının göçmen olarak fazla olduğu ülkeler ile göçmenleri koruma (destekleme) kapsamında sözleşme imzalamalıdır. Bu sözleşme göçmen işçilerin korunup, desteklenmesini mümkün kılacaktır. Parlamento komitesi bunun yanı sıra varislerin işlemlerini yerel yönetime devretme konusunu incelemektedir (URL20, 30.11.2017).

İyi yönetilen göç süreçleri, bunlara ilişkin kapsamlı hazırlanan göç politikaları hem toplumların ve ülkelerin yaşadıkları durağanlığı aşılmasında hem de dinamik bir ekonomik alanın oluşmasında önemli roller oynayabilir. Göçün devletin altından kalkamayacağı bir hal alması durumunda insana dair olan hemen her şeyi olumsuz yönde etkileyen bir süreç ortaya çıkacağı tarihsel ve toplumsal bir gerçektir (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 20).

2 Sonuç

Günümüzde göç olayı araştırmacıların ilgisini geçmişe oranla daha çok çekmeye başlamıştır. Egemenlik kazandıktan günümüze kadarki süreçte Kırgızistan, bağımsızlık yolunda ilerlemeye devam etmekte ve bu süre içinde çok ağır şartlarla mücadele etmektedir. Ayakta kalabilmek ve kendini geliştirmek için çok sayıda insan Rusya, Kazakistan, Güney Kore ve Türkiye gibi ülkelere göç etmek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle toplumda ekonomik, sosyal ve demografik sorunlar daha da artmaktadır. Halkın etkin, vasıflı, iş yapabilecek durumda olan, eğitilmiş, entelektüel kesiminin göç etmesiyle memlekette kalanların sayısını yaşlılar ve çocuklar oluşturmaktadır. Kırgızistan Cumhuriyetinin Çalışma, Göç ve Gençlik Bakanlığı'nın Raporuna (2014, s. 24) göre, örneğin Rusya'ya çalışmak maksadıyla giden Kırgızlar arasında 30 yaşına kadar olan, meslek eğitimi mezunu erkek bireylerin sayılarında her geçen gün artış olduğu belirtilmektedir. Bu durum genç nüfusun çaresizlik yüzünden kendi ülkesini imar etmek yerine dışarıya gittiğini ortaya koymaktadır (Elebaeva, 2013, s. 73). Göçmenlerin yaşının genç olması Kırgızistan'da doğum oranını da olumsuz etkilemektedir. Çocuk sahibi olma yaşındakilerin sosyo-ekonomik durumunu iyileştirmek amacıyla çocuk sahibi olma yaşını geçici olarak ertelemekte ya da tamamen bundan vazgeçmektedir. Yine evli çiftlerin biri memlekette kalırken diğerinin göç ederek başka ülkelere gitmek zorunda kalması ailelerin parçalanmasına ve doğum oranının düşmesine yol açmaktadır (Chynykeeva, 2014, ss. 73-138). Aynı zamanda göç olgusunun olumlu yönleri de tabii ki bulunmaktadır. Çalışma engeli olmayan kesim geleceği parlak uzmanlıklara sahip olmaktadır. Yurtdışında çalışmakta olan vatandaşların kazançları aileleri ve yakınları için en temel yaşam kaynağı olmaktadır, dolayısıyla yoksulluk seviyesi düşmektedir.

Barış, demokrasi, insan hakları, fikir özgürlüğü, gelir dağılımı, istihdam, ücretler gibi insan hayatını kuşatan bütün alanlarda; yerel, ulusal veya uluslararası ölçekte adil bir paylaşımın sağlanması çok zor olduğu için bu göçler bundan sonra da devam edecektir. Göç sadece yaşanan fiziksel mekânın değiştirilmesi değil, sosyal yapının bütün unsurlarını da dönüştüren önemli bir sosyal olgudur. Göç sürecine katılanlar, tekrar bir sosyalleşme yaşayarak, hayatlarındaki bütün ilişkileri yeniden kurmak zorunda kalmaktadır. Küreselleşme ile hızlanan uluslararası göçler ise bu ilişkileri ve sorunları daha da karmaşıklarıştırmakta, yerel yönetimlerden, uluslararası örgütlere kadar, üzerinde herkesin çözüm üretmeye çalıştığı sürekli gelişme halinde olan, çok boyutlu bir meseleye dönüştürmektedir (Adıgüzel, 2016, s. 2).

3 Kaynaklar

- Abadan-Unat, N. (2006). *Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Beşirli, H., Geri, S., Ünal, A. & Aksoy, E. (2017). Kırgızistan'da göç ve göçün nedenleri üzerine değerlendirmeler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 227-240.
- Castles, S. & Miller, J. M. (2008). *Göçler çağı modern dünyada uluslararası göç hareketleri* (çev. Bal, Bülent, Uğur ve Akbulut, İbrahim). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chynykeeva, G. (2014). Azırkı mezigildegı Kırgızstan'dın tüstügündögü etnodemografıyalık cürümdör (Calal-Abad oblusundagı etnosotsiyologiyalık izildöönün negizinde), *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Osh Devlet Üniversitesi, Kırgızistan.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 67-91.
- Dedeoğlu, S. ve Gökmen, Ç. E. (2011). *Göç ve sosyal dışlanma*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Ekici, S. & Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 9-22.
- Elebaeva, A. (2013). Migratsionnaya politika Kırgızskoy Respubliki v sovremennih usloviyah. *Sentral'naya Aziya i Kavkaz*, 16(4), 66-82.
- Ergeshbaev, U. (2009). Sotsial'no-ekonomičeskoe posledstviya sovremennih migratsionnih protsessov v Kırgızstane, *Ekonomika i upravlenie dergisi*, 4(97), 58-62.
- Erhan, S. (1996). Göç ve Kimlik. II. *Ulusal Sosyoloji Kongresi*, Toplum ve Göç, Mersin: Sosyoloji Derneği Yayını, 231-242.
- Gümüş, A. (1996), Göç, Din ve Asimilasyon. II. *Ulusal Sosyoloji Kongresi*, Toplum ve Göç. Mersin: Sosyoloji Derneği Yayını, 243-251.
- İvahnyuk, İ. (2008). Mejdunarodnaya migratsiya na postsovetskom prostranstve: formirovanie novoy migratsionnoy sistemi, *Vestnik KRSU*, 8(6), 62-68.
- Kydykeeva, A., Mamitbek U. T. & Eshenova, S. (2016). Problemi migratsii naseleniya Kırgızstana. *Mejdunarodny nauçnyj jurnal "İnnovatsionnaya nauka"*, 2, 16-19.
- Kırgızistan Cumhuriyetinin Çalışma, Göç ve Gençlik Bakanlığı (2014). Ediny doklad po migratsii v Kırgızskoy Respublike.
- Mikidenko, N. & Storojeva, S. (2016). Jenskaya trudovaya migratsiya: informatsionnie aspekti adaptatsii. *Vestnik Kemerovskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, 2, 35-42.
- Peshkova, V. (2015). Migrant Infrastructure in Russian Cities (the Case of Labour Migrants from Uzbekistan and Kyrgyzstan in Moscow). *Mir Rossii*, 24(2), 129-151 (in Russian)
- Petersen, W. (1958), A General Typology of Migration, *Amerikan Sociological Review*, 23 (3), 256-266.
- Proskuryakova, O, L (2007). Adaptatsiya migrantov kak sotsial'ny vopros, *Vestnik ODÜ*, 4, 58-63.
- Ryskulov, İ. & İliazova, N. (2017). Sovremennoe sostoyanie rınka truda i trudovaya migratsiya v Kırgızskoy Respublike, Ejekvartal'ny retsenziruemyj. *Referiruemyj nauçnyj jurnal "Vestnik AGU"*, 1(195), 116-123.
- Shabolotov, T. (2013). Migratsionnie protsesi mejdu Kırgızskoy Respublikoy i Rossiyskoy Federatsiey v kontekste Evraziyskoy integratsii, *İzvestiya Tomskogo Politehnicheskogo Universiteta*, 323(6), 6-11.
- Stat KG (2017). Kırgızstandagı ayaldar: sifralar cana faktılar.
- Türkarslan, N. (1996). Bursa'da meskun bulgaristan göçmenlerinin ekonomik durumları üzerine bir inceleme. II *Ulusal Sosyoloji Kongresi*. Toplum ve Göç. Ankara: T. C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Zhooshebekova, A. (2014). Migratsionnie protsesi v srede kirgızov (na materialah etnosotsiologičeskih issledovaniy yuga Kırgızstana), *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Y. Balasagın Kırgız Milli Üniversitesi, Kırgız Cumhuriyetinin Ulusal Bilimler Akademisinin Tarih ve Kültürel Miras Enstitüsü, Kırgızistan.
- URL1, <https://ru.sputnik.kg/Kyrgyzstan/20161017/1029791532/statistika-o-bednyh-kyrgyzstancanah.html>, 14.02.2018
- URL2, URL11, URL13, <https://ru.sputnik.kg/migration/20170913/1035188278/kyrgyzstancy-ohotnej-edut-v-rossiyu.html>, 25. 09. 2017
- URL3, <http://www.mz.gov.kg/content/view/7>, 13.02.2018
- URL4, <http://ky.kloop.asia/2016/10/19/deputat-migranttarga-baldaryn-zd-r-tarbiyalooosun-mildettendir-n-sunushtady/>, 12.01.2018
- URL5, URL14, URL15 URL16, URL20, , URL21, <http://www.bbc.com/kyrgyz/kyrgyzstan-40095110>, 30.11.2017
- URL6, <https://ru.sputnik.kg/Kyrgyzstan/20170307/1032101632/kyrgyzstan-v-spiske-bednyh-stran-mira.html>, 10.02.2018
- URL7, <http://koktom.journalist.kg/2014/12/11/zhumushsuzduktun-sk-n-n-emne-sebep>, 22.02.2018
- URL8, <https://ru.sputnik.kg/Kyrgyzstan/20160122/1021785710.html>, 13.02.2018
- URL9, <https://sputnik.kg/economy/20180109/1037182282/krg-e-kotorgon-akcha-zharym-million-dollariga-ostu.html>, 13.01.2018
- URL10, <http://www.demoscope.ru/weekly/2013/0537/panorm01.php#20>, 21.02.2018
- URL12, <https://www.azattyk.org/a/migration-russia-kyrgyz-money/29041995.html>, 15.02.2018
- URL15, https://24.kg/obschestvo/27834_ombudsmen_deti_trudoviyh_migrantov_naibolee_podverjenyi_nasiliyu/, 12.12.2017
- URL17, <https://www.azattyk.org/a/world-expensive-divorces-and-kyrgyzstan/26800051.html>, 20.12.2017
- URL18, http://www.bbc.com/kyrgyz/kyrgyzstan/2015/07/150715_alimony_kyrgyzstan, 06.10.2017

URL19, <https://www.azattyk.org/a/28801512.html>, 10.01.2018

Extended Abstract

Throughout history, people have been forced to migrate to other cities or countries for reasons such as wars, hunger, unemployment and poverty around the world. Kyrgyzstan, located in the political structure of the collapse of the Soviet Union, was at the center of political and socio-economic problems. For 70 years, people living in the communist system, who are considered equal, began to struggle to survive in great uncertainty and despair because of the system of disintegration and restructuring of the Soviet Union. People in Kyrgyzstan who have little or no information about neighboring or remote countries hope that they can live there, after which migration means their hopes. Thus, the country has materialized three forms of immigration: the migration of Slavic Russian people from the country, the migration of indigenous people from villages to cities and the migration of labor abroad. Although immigrants initially hoped to make money abroad, but after a while they began to look for ways to live permanently in the countries in which they earn a living.

These migrations followed one another like a chain of people and groups, and the first visitors tried to facilitate and provide convenience for followers. This is certainly useful for new immigrants, but it also laid the foundation for the emergence of illegal immigrants. An immigrant who was far from his country felt obliged to fulfill his new role in the country where he works or lives, at the same time, not to violate his ties with his country. An example of this is unskilled workers, highly qualified specialists, entrepreneurs or family members of previous immigrants. In addition, due to ethnic discrimination by citizens of countries where immigrants are located, you can see various forms of social exclusion. Those who emigrated individually and illegally within this framework stand out among the most vulnerable to exclusion in the countries in which they live.

More than a quarter of Kyrgyzstan lives abroad. Most of them are in countries such as Russia, Kazakhstan, South Korea and Turkey. With migration, many problems arose. Because immigration is not just collecting things and going away somewhere. Behind him is to leave his family, his children, parents, relatives. Because of the immigration incident, family members are separated from each other, and families disintegrate. Children of immigrants, for the most part, are in a difficult situation, because they are deprived of family affection and support, and therefore they have moral problems. These children who have been separated from their parents for a long time may become a threat because of the lack of special attention, education and training necessary for the community. Again, they are subjected to violence in various forms and suffer from injustice. Neither they nor any institution or person can protect them in the face of injustice. The children of the first immigrant parents who joined the labor migration from Kyrgyzstan in the following periods after the independence of the country reached the age of marriage today. In fact, some of the reasons for the breakup of the family is considered for this very reason. Immigration is becoming more and more focused on women. According to statistics, the number of women who participated in immigration from Kyrgyzstan is higher than among men. Migration of labor to the country forces single or married women to go abroad to work and leave their families, and they must bear the burden of the family alone. It is assumed that some migrant women are divorced women, and in Kyrgyzstan these women constitute a weak, poor social part of the economy. The problems that migrants face in the upcoming places, as well as the problems of their families and relatives, give migrants a "more difficult to go or stay" dilemma. As a result, much information and data on these and similar situations need to be evaluated in academic settings.

ИММИГРАНТЫ И ПРОБЛЕМЫ МИГРАЦИИ ПОСЛЕ НЕЗАВИСИМОСТИ В КЫРГЫЗСТАНЕ

Аннотация

На протяжении всей истории люди были вынуждены мигрировать в другие города или страны по таким причинам, как войны, голод, безработица и нищета во всем мире. Кыргызстан, расположенный в политической структуре развала Советского Союза, находился в центре политических и социально-экономических проблем. В течение 70 лет люди, живущие в коммунистической системе, которые считаются равными, начали бороться, чтобы выжить в большой неопределенности и отчаянии из-за системы распада и перестройки Советского Союза.

Люди в Кыргызстане, которые мало или вообще не имеют информации о соседних или отдаленных странах, надеются что они могут там жить, после чего миграция подразумевает их надежды. Таким образом, в стране материализовалась три формы иммиграции: переезд славянских русских людей из страны, переселение коренных народов из деревень в города и миграция рабочей силы за рубеж. Хотя иммигранты изначально надеялись заработать деньги за рубежом, но они через некоторое время стали искать способы жить постоянно в странах, в которых они зарабатывают на жизнь.

Эти миграции следовали друг за другом, как цепочка людей и групп, и первые посетители пытались облегчить и обеспечить удобство для последователей. Это конечно полезно для новых иммигрантов, но это также заложило основу для появления нелегальных иммигрантов.

Иммигрант, находящийся в дали от своей страны, чувствовал себя обязанным выполнять свою новую роль в стране где он работает или живет, в то же время, не нарушать свои связи со своей страной. Примером этого могут служить неквалифицированные рабочие, высококвалифицированные специалисты, предприниматели или члены семей предыдущих иммигрантов. Кроме того, из-за этнической дискриминации со стороны граждан стран, где находятся

иммигранты, можно увидеть различные формы социального отчуждения. Те, кто эмигрировал индивидуально и незаконно в этих рамках, выделяются среди наиболее подверженных к исключению в странах, в которых они живут.

Более четверти Кыргызстана живет за рубежом. Большинство из них находятся в таких странах как Россия, Казахстан, Южная Корея и Турция. С миграцией возникло много проблем. Потому что иммиграция это не просто собирать вещи и уехать куда то. За ним стоит оставить свою семью, своих детей, родителей, родственников. Из-за иммиграционного инцидента члены семьи отделяются друг от друга, и семьи дезинтегрируются. Дети иммигрантов, по большей части находятся в сложной ситуации, потому что они лишены семейной привязанности и поддержки, поэтому и у них существуют моральные проблемы.

Эти дети которые долго разлучились от родителей могут стать угрозой из-за отсутствия особого внимания, образования и профессиональной подготовки, необходимых для общества. Опять же, подвергаются насилию в различных формах и страдают от несправедливости. Ни они, ни какое-либо учреждение или лицо не могут защищать их перед лицом несправедливости. Дети первых родителей-иммигрантов, которые присоединились к трудовой миграции из Кыргызстана в следующие периоды после независимости страны, достигли возраста вступления в брак сегодня. По сути, некоторые из причин распада семьи считается именно по этой причине.

Иммиграция становится все более ориентированной на женщин. Согласно статистике, число женщин, которые участвовали в иммиграции из Кыргызстана, выше, чем среди мужчин. Миграция рабочей силы в страну заставляет одиноких или замужних женщин выезжать за границу на работу и покидать свои семьи, и они должны нести бремя семьи в одиночку. Предполагается, что некоторые женщины-мигранты являются разведенными женщинами, а в Кыргызстане эти женщины составляют слабую, бедную социальную часть экономики.

Проблемы, с которыми мигранты сталкиваются в предстоящих местах, а так же проблемы их семей и родственников, дают мигрантам дилемму «труднее идти или оставаться». В результате много информации и данные об этих и подобных ситуациях необходимо оцениваться в академических условиях.

Ключевые слова: Миграция, Бедность-Безработица, Разрушенная семья, Новая идентичность.